

СЪЮЗ НА ЕВАНГЕЛСКИТЕ

СЪБОРНИ ЦЪРКВИ, основан 1888 година

София 1000, ул. „Солунска“ № 49, тел. 980-56-85 тел./факс 980-69-02

Изх. № 135/28 Февруари, 2003

СТ А Н О В И Щ Е

По КОНСТИТУЦИОННО ДЕЛО № 3/2003 г,
за обявяване противоконституционност на
отделни разпоредби от Закона за
вероизповеданията (обн. ДВ, бр.120/2002
г.)

3/2003 г.
4.03.2003

УВАЖАЕМИ Г-ДА КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

В изпълнение на предоставената ни възможност, изразяваме следното становище по делото за обявяване на противоконституционност на отделни текстове от Закона за вероизповеданията, както следва:

1. Чл.7, ал.4 според нас представлява недопустима от Конституцията намеса във вътрешните работи на самоуправляемите се религиозни общности. Безспорен е дълбоко интимния характер на мотивацията на членовете на религиозната общност при техния религиозен избор. Този доброволен избор означава именно приемане на системата от ценности и правила на съответната религиозна общност, в това число и ограничителните правила, доколкото има такива. В това число например забраната за употреба на алкохол, опиати или тютюнопушенето; забраната за проповядване от жени; осъждането на хомосексуализма и др. Текстът на чл.7, ал.4 означава законово игнориране на ценностната система на отделните религиозни общности и фактическото им обезличаване. Този смисъл на чл.4, ал.4 от Закона е недопустим от гледна точка на конституционното определение за същността на правото на вероизповедание, неговата особена обществена ценност и фундаменталното му значение за гражданското общество, налагачи и необходимостта от засилената му защита.

2. Чл.10 ал.1 и ал.2 отделят специално внимание на Българската православна църква.

На пръв поглед чл.10, ал.1 изглежда естествено продължение на конституционния текст на чл.13, ал.3. Но докато конституционният текст се задоволява с една констатация, основаваща се на доминиращото значение на източноправославното изповедание като религиозна доктрина и практика сред българите през вековете, текстът на чл.10, ал.1 от закона надхвърля тази констатация в две, недопустими според нас, посоки.

На първо място, системата от верски убеждения и религиозни практики, определено в цитирания конституционен текст като “източноправославно вероизповедание”, в разглеждания законов текст е заменено от една конкретна институция, и – както се вижда по – нататък в закона – от едно конкретно юридическо лице, едно от многото на брой вероизповедания /включително и такива с източноправославна доктрина/, чието съществуване Конституцията и законът допускат. Подобно отъждествяване на традиционното по Конституция вероизповедание /като религиозна доктрина и практика/ с едно конкретно вероизповедание – юридическо лице по закона – няма своите конституционни основания и е в противоречие с основополагащия принцип за недискриминация на чл.6, ал.2 от Конституцията.

На второ място, в чл.10, ал.1 конституционната констатация за традиционност е заместена с една по съществото си положителна оценъчна характеристика на едно от вероизповеданията – Българската православна църква, и на системата от ценности, включващи се в понятието “православие” /“източно православие”/. Доколкото такава положителна оценъчна характеристика от страна на държавата /чрез закона/ се прави единствено за Българската православна църква /изразяването на уважение към християнството, исляма, юдаизма и другите религии в пр.4 на Преамбюла не променя този факт/, считаме този подход за противоречащ на споменатия по – горе чл.6, ал.2 от Конституцията /принципа за недискриминация/, както и на принципа за автономност /отделеност от държавата – чл.13, ал.2/ на религиозните общности и техните институции. Положителната оценка, дадена от държавата на една религия и на едно вероизповедание, безспорно представлява нарушение на принципа на отделеност на църквата от държавата и категорично влияе върху избора на религиозни възгледи от страна на гражданите. Още повече, че трайната практика на Европейския съд, основана на Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи, изключва възможността държавата да дава оценки в сферата на религията. И на последно място – даването със закон на положителна оценъчна характеристика на една идеология и ценностна система, каквато е източното православие, или на едно от вероизповеданията – БПЦ – противоречи на конституционните

принципи за свобода на мисълта /чл.37/ и на свободата на изразяване на мнение /чл.39/.

Изложеното повдига принципният въпрос за правната състоятелност на възпроизвеждането на исторически по своята същност констатации и безспорно свързаните с тях оценъчни моменти в действащи закони, както това е сторено в Закона за вероизповеданията. Ако хипотетично приемем този подход за допустим, това би означавало например да бъде възможно закрепването на положителното историческо значение за българското национално израстване на Априлското въстание. Или пък на руско – турската освободителна война за създаването на съвременната българска държава в закона за отбраната и въоръжените сили. Този подход е идентичен и с нормативното закрепяване на други исторически тези – например в преамбюла на Конституцията на Народна република България от 1971 г., който приема *“...историческата победа на Деветосептемврийската социалистическа революция от 1944 година, завоевана под ръководството на Българската комунистическа партия и с решаващата помощ на Съветската армия освободителка от работническата класа, трудещите се селяни и народната интелигенция, сплотени в Отечествения фронт ...”*. С последната историческа теза тогава, а още по-малко днес, много малко хора биха се съгласили. Както и някой може да не е съгласен с предложеното по-горе значение на руско – турската освободителна война. Или пък – което би трябвало да възприеме като нормално в една правова и демократична държава – някой да не приема за неоспорим факт историческите заслуги на Българската православна църква за формирането и развитието на българската духовност и култура и да счита например, че приемането на православието /а не например на католицизма/ като държавна религия от Княз Борис Първи е довело до забавяне на историческото развитие на България. Без непременно да споделяме горните хипотетични тези, в случая искаме да подчертаем принципа, че по отношение на всеки един исторически факт са възможни различни мнения и дискусии, което изключва налагането на което и да е разбиране за същността на определен исторически факт по силата на закона. Противното би означавало да се суспендират основополагащите за правовата държава свобода на мисълта и на свободата на изразяване на мнение по отношение на закрепените в цитираните текстове исторически констатации и че несъгласните и изразяващите несъгласието си с тях са закононарушители! Исторически констатации и преценки не могат да се пресъздават като действащи юридически норми, независимо от степента на днешната им обществена подкрепа. В едно демократично общество, в което има свобода на мисълта, на съвестта и на правото да се изповядват религиозни или атеистични убеждения, не може да има

забранени идеи и забранени тези. В противен случай се връщаме към философията и достойнствата на Конституцията на Народна република България от 1971 г., налагаща за задължителна една идеология, която сега, чрез Закона за вероизповеданията, просто се заменя с друга. Изр.2 на чл.10, ал.1 от Закона за вероизповеданията според нас създава привилегии и дискриминация и закрепва императиви в сферата на идеите, което е конституционно недопустимо.

В чл.10, ал.1, изр.3 и 4 се прави произволна, неоснована на Конституцията връзка между традиционния по конституция характер на източното православие като религиозна доктрина и практика и съществуването на БПЦ като юридическо лице. Няма никакво конституционно основание за това, че *“изразител и представител”* на източното православие *“е самоуправляемата Българска Православна Църква, която под името Патриаршия е правопреемник на Българската Екзархия и е член на Едната, Света, Съборна и Апостолска църква. Тя се ръководи от Светия синод и се представлява от Българския патриарх, който е и Митрополит Софийски”*. Посочените текстове представляват директно вмешателство на държавата в работите на БПЦ, с което на последната се вменява конкретна структура и ръководство. В този случай не е отчетен динамичния характер на религията и на възможността за развитие на вероизповеданието като религиозна доктрина и практика, както и на вътрешните му правила за структуриране и ръководство, което е естествено право на всяка религиозна общност. В конкретния случай БПЦ е лишена от възможността да избере форма на представителство, при която нейният патриарх може и да не бъде Митрополит Софийски. Няма никакво конституционно основание и за съществуването на едно единствено вероизповедание с православна доктрина. Толерирането на едно такова вероизповедание поради продължителността на съществуването му би дискриминирало нововъзникнали православни вероизповедания, което не се допуска от Конституцията. Принципът на правния плурализъм, закрепен в Конституцията, Решение № 5 на Конституционния съд по Конституционно дело № 11/1992 г. и в ЕКЗПЧОС, прави конструкцията за особения статут на една БПЦ неприемлива.

Включването в чл.10 от закона на текстове от Устава и доктрината на Българската православна църква, имащи характера на богословски постулати без каквато и да е легална дефиниция за използваните понятия /поради безспорно теологичния им смисъл/ представлява нарушение на конституционния принцип за отделеност на държавата от религиозните общности и техните институции.

3. Параграф 2, ал.3 от Преходните и заключителни разпоредби на закона според нас противоречи на Конституцията поради създаването на неравнопоставеност в режима на заварените от закона вероизповедания и нововъзникващите такива. Заварените се вписват, като “съдът не може да откаже вписването”, независимо от възможното отсъствие в уставите на някои от тях на задължителните за нововъзникналите вероизповедания реквизити по чл.17. Освобождаването на една част от вероизповеданията от задължения, съществуващи за останалите, противоречи на чл.6, ал.2 от Конституцията.

Не споделяме становището за противоконституционност на разпоредбата поради освобождаването на Българската православна църква от задължението за съдебна регистрация. Според нас липсата на служебно вписване на БПЦ по реда на Параграф 2, ал.3 от Преходните и заключителни разпоредби на закона не означава липса на вписване по общия ред, т.е. – по инициатива на представителния орган. Аргумент за това е изричното изключване на Българската православна църква от служебната пререгистрация, и липсата на такова изрично изключване от разпоредбата на чл.15 за регистрирането на вероизповеданията в Софийски градски съд.

4. Параграф 3 от Преходните и заключителни разпоредби на закона следва да се разглежда като естествено продължение на чл.10, ал.1 и ал.2. Текстът му е основание за създаване на дискриминация и насилствено привеждане на едно вероизповедание под единно ръководство от страна на държавата, в противоречие с принципа на правния плурализъм и отделеност на църквата от държавата. Този текст е очевиден анахронизъм и принципът му е отречен в редица от решения на Европейския съд. В този смисъл - Европейски съд по човешките права, 14 декември 1999 г., делото “Сериф срещу Гърция”: *“Въпреки че според Съда е възможно да възникне напрежение при ситуации, в които в дадена религиозна или друга общност може да настъпи разединение, Съдът смята, че това е едно от неизбежните последствия на плурализма. Ролята на властта при тези обстоятелства е не да премахва причината за напрежението, като елиминира плурализма, а да гарантира търпимост между съперничаещите си групи”*.

4. Не споделяме становището за противоконституционност на Параграф 4 от Преходните и заключителни разпоредби на закона. Изхождайки от практическия опит на нашето вероизповедание по възникнали имуществени проблеми, считаме, че по общия ред в

гражданското право на Р България доказването на правоприемство между съществуващите преди 1949 г. /когато се приема отменения Закон за изповеданията/ религиозни организации и сега съществуващите вероизповедания и техните местни поделения е невъзможно. Проблемът е, че преди 1949г. мнозинството изповедания са били регистрирани от съда по Закона за юридическите лица, който е предвиждал специален съдебен регистър с прецизно и последователно вписване на всички промени в ръководните органи от самото възникване на юридическото лице. През 1949 г. Законът за изповеданията въвежда административната система на регистриране на религиозните юридически лица – в Министерски съвет /за изповеданията/ и местните народни съвети /за местните поделения/. Предвидената в този закон процедура не предвижда специален регистър, в който да постъпят данните от съществуващия дотогава съдебен регистър. След повече от четиридесетгодишен период, през който религиозните деноминации в България водеха почти нелегално съществуване и много често умишлено не се извършваха никакви регистрации с цел оказване на натиск върху вярващите, на практика се прекъсва нормалния организационен и правен живот на религиозните организации и много често /почти винаги/ е невъзможно да се докаже, че вписаното днес ръководство на едно изповедание е юридически приемник на последното вписано в съда ръководство. При това положение всеки заинтересован би могъл успешно да оспори представителната власт на регистрирано в момента ръководство и да осуети правна процедура за възстановяване на собствеността върху имот на изповеданието, който се владее от някого без основание. Следва, че по чисто формални съображения на практика се създава законов вакуум, препятстващ възможността една религиозна организация да реализира иначе безспорните си и признати от цялото общество имуществени права. Не е лишено от основания и разбирането, че поради отсъствието на регистрации на централните ръководства и на местните поделения на изповеданията за продължителни периоди от време в периода 1949 – 1990 г., е прекратена правосубектността на т.нар. “заварени изповедания” по смисъла на Закона за изповеданията. Поради това не считаме за противоконституционно въвеждането на специален ред за доказване на правоприемство между религиозните организации.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА СЪЮЗА НА
ЕВАНГЕЛСКИТЕ СЪБОРНИ ЦЪРКВИ В БЪЛГАРИЯ:

/П-р д-р Христо Кудев/

